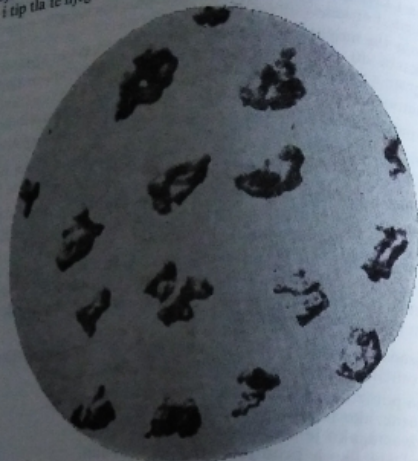

Svi ti morfološki znakovi dobro su proučeni u vezi s postankom, procesima i svojstvima raznih tala, a agronomu služe da u praksi pomoću njih odrede vrstu i tip tla te njegova glavna svojstva.

Sl. 64. Konkrecije kalcijeva karbonata

PITANJA

Čime je određena vanjska i unutrašnja morfologija tla?
Što je profil tla i kako se dobiva?
Kakvih je dimenzija pedološka jama i kako se kopa?
Što čini sklop profila i što se na njemu proučava?

ZADACI

Uz pomoć nastavnika iskopajte na polju pedološku jamu i prema profilu tla opišite njegovu unutrašnju morfologiju. Opišite i vanjsku morfologiju toga tla.

KLASIFIKACIJA TALA JUGOSLAVIJE

U tlu djeluju različiti činioci koji dovode do različitih promjena organske i mineralne tvari. Zbog tih promjena, koje se razlikuju ne samo po vrsti i smjeru, nego i po stupnju do kojega su tla stigla u svom razvoju, u prirodi postoje različita tla koja se mogu svrstati u pojedine klase i tipove. Poznavao nje pojedinih jedinica tala, procesa koji se u njima odvijaju i njihovih fizi-

kalnih, kemijskih i bioloških svojstava može poslužiti i za ocjenu njihove plodnosti i određivanje osnovnih mjera potrebnih da se ona održi ili povisi. Kod nas se danas koristi klasifikacija tala prihvaćena 1972. godine na IV kongresu Jugoslavenskog društva za proučavanje zemljišta. Prema toj podjeli **odjeli** su najviše klasifikacione jedinice, a razlikuju se na osnovi karaktera vlaženja. Po odjelima svrstana su ova tla:

1. Automorfna (terestrička) tla jesu tla s normalnim vlaženjem samo oborinskim vodama. Njihova je propusnost normalna i voda se ne zadržava duže u profilu.

2. Hidromorfna tla obilježava povremeno ili stalno zadržavanje vode u profilu ili dijelu profila pod utjecajem stagnirajuće, oborinske, podzemne ili poplavne vode.

3. Halomorfna tla ili slatine obilježava suvišno vlaženje slanim vodama, ponajviše podzemnim.

4. Subakvalna tla nastaju u podvodnim uvjetima i stalno su prekrivena stajaćom vodom.

Niže jedinice od odjela jesu **klase**. One su izdvojene na osnovi vrsta i redosljeda genetskih horizonata. Od klasa je niža jedinica **tip**, koji je i osnovna jedinica klasifikacije. Tipove karakterizira jednotipska građa profila, jednotipski osnovni procesi transformacije i migracije organskih i mineralnih tvari, te slične fizikalne i kemijske osobine pojedinih genetskih horizonata.

Niže jedinice od tipa jesu **podtip**, **varijetet** i **forma** kao najniže jedinice klasifikacije tala.

Shema podjele tala Jugoslavije (Skorić, Filipovski, Čirić, 1972)

A. Automorfna tla

Klasa	T I P
I. (A—C) nerazvijena tla	1. kamenjar (litosol) 2. sirozem na rastresitim stijenama (regosol) 3. eolski »živi pijesak« (arenosol) 4. koluvijalna (deluvijalna) tla (koluvij)
II. A—C humusno akumulativna tla	1. vapnenačko-dolomitna crnica (kalkomelanosol) 2. rendzina 3. humusno silikatno tlo (ranker) 4. černozem 5. smonica (vertisol)
III. A—(B)—C kambična ili smeđa tla	1. eutrično smeđe tlo (eutrični kambisol), (gajnjača) 2. kiselo smeđe ili distričnosmeđe tlo (distrični kambisol) 3. smeđe tlo na vapnencu ili dolomitu (kalkokambisol) 4. crvenica (terra rossa)

IV. A—E—B—C eluvijalno-iluvijalna tla	1. lešvirano tlo (luvisol) (ili merizirano) 2. podzol 3. smeđe podzolato tlo
V. P—C antropogena tla	1. rigolano tlo (rigosol) 2. vrtno tlo (hortisol) 3. tla deponija (deposol)

B. Hidromorfna tla

Klasa	T I P
I. (A)—G ili (A)—C nerazvijena tla	1. aluvijalna ili fluvijativna tla (fluvisol)
II. A—Eg—Bg—C	1. pseudoglej
III. A—C—G semiglejna tla	1. livadsko tlo (semiglej)
IV. A—G glejna tla	1. pseudoglej-glejno tlo 2. riška crnica (humoglej) 3. močvarno glejno tlo (euglej) 4. tresetno tlo
V. T—G tresetna tla	1. izdignuti treset 2. prelazni treset 3. niski treset
VI. P—G antropogena tla	1. rigolano tresetno tlo 2. tla rizišta 3. hidromeliorirano tlo

C. Halomorfna tla

Klasa	T I P
I. A ₂ —G ili A ₂ —C—G akutno zaslanjena tla	1. solončak
II. A—Bt, na —C solonci	1. solonac

D. Subakvalna tla

Klasa	T I P
I. (A)—C ili (A)—G	1. protopedon
II. A—C ili A—G	1. gytja 2. dy 3. sapropel

Kod nas ima mnogo tipova tala koji su ograničeni na manje površine i koji nemaju veću važnost za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju, no ovdje će biti opisani ukratko samo oni tipovi koji su rasprostranjeniji i značajniji za proizvodnju.

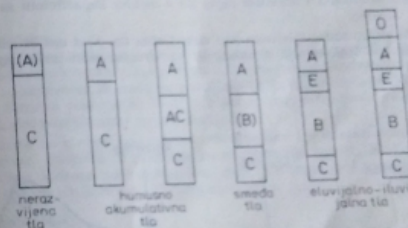
A. Automorfna tla

I. Nerazvijena tla (A)—C građe

To su mlada — inicijalna tla u početnim fazama razvoja. U postanku i razvoju ovih tala najveću ulogu ima erozija (vodom i vjetroom) koja uzrokuje stalno zadržavanje tla u početnim fazama razvoja.

1. Sirozem na rastresitim stijenama (regosol)

U našoj literaturi ovaj tip opisan je kao nerazvijeno mineralno-karbonatno tlo.

Sl. 65. U tlu postoji zakonitost — prirodni slijed genetskih horizonta pojedinih tipova tala. Crteži prikazuju horizonte automorfih tala, počevši od nerazvijenih tala, na koja se nadovezuju humusnoakumulativna tla, zatim kambična ili smeđa tla, sve do eluvijalno-iluvijalnih tala.

Regosol je nerazvijeno tlo na rastresitom, rahlom supstratu, u pravilu bez skeleta. Javlja se na brežuljkastim i bregovitim područjima, na laporu, flišu, pijesku i na lesu. Nalazimo ga u Hrvatskom zagorju, Sloveniji, na pri-brežju svih slavonskih planina, Dalmaciji, Hrvatskom primorju, Hercegovini, Sumadiji, Makedoniji, Baranji i Fruškoj gori.

Pojam regosola vezan je za intenzivnu eroziju. Fizikalne osobine ovise o supstratu. Mehanički sastav se kreće od pjeskovitoga do ilovastoga i glinastog. Vodozračne prilike također su ovisne o podlozi. Tako su na lesu vrlo povoljne, a nešto manje na laporu. Najpovoljnije fizikalne osobine regosol ima na lesu. Sadržaj humusa je nizak, a reakcija mu može biti bazična, kiselna do neutralna.

Po proizvodnoj vrijednosti, kao i po ostalim osobinama regosol je heterogen tip tla, pa mu je proizvodna vrijednost dobra do visoka. Regosoli na